

Капиталова адекватност на банковата система в България в контекста на Глобалната финансова криза

Елизар Станев

Abstract: the following paper addresses the analysis of capital adequacy ratios of the Bulgarian banking system and their dynamics in the context of the Global financial crisis of 2007. The paper focuses on defining the reaction that Bulgarian banks exhibited in response to the incoming shock and aims to evaluate the tendencies behind the actions of banking and regulatory institutions towards protecting systemic solvency.

Key words: capital adequacy, Bulgarian banking system, Global financial crisis

ВЪВЕДЕНИЕ

Коефициентът на капиталова адекватност е зорко проследявана величина от въвеждането и разпространението на макропруденциалните мерки. Неговото изчисление произтича директно от изискванията за класифициране на капитала, с което той позволява на надзорните органи да оценят платежоспособността, стабилността и гъвкавостта на една финансова институция (или система от институции). Структурата на регулативния капитал в банковата система може да се опрости до следния модел:

- 1) Капитал от първи ред
  - а) базов първичен капитал
  - б) добавъчен капитал от първи ред
- 2) Капитал от втори ред
- 3) Общ регулативен капитал (1)+(2) [1].

В практиката се използват 2 основни измерителя на капиталова адекватност – адекватност на капитал от първи ред и обща капиталова адекватност. Изчисляването на капиталовата адекватност на капитал от първи ред се осъществява чрез разделянето на стойността на капитала от първи ред с тази на рисково-претеглените активи, а изчисляването за общия – чрез разделянето на сумата на капиталите от първи и втори ред със стойността на рисково-претеглените активи.

Актуалните стойности (по последни данни на БНБ към 30 юни 2014г.)[2]. на капиталовата адекватност на цялата банкова система са **21.17%** за сборния капитал, и **19.32%** за капитала от първи ред. В сравнение с минималната изискуема стойност от **12%**, показателят далеч надхвърля необходимото. Основната норма за Европейския съюз в тази насока е фиксирана на **8%** .

АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА НА КОЕФИЦИЕНТИТЕ ЗА КАПИТАЛОВА АДЕКВАТНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА БАНКОВА СИСТЕМА

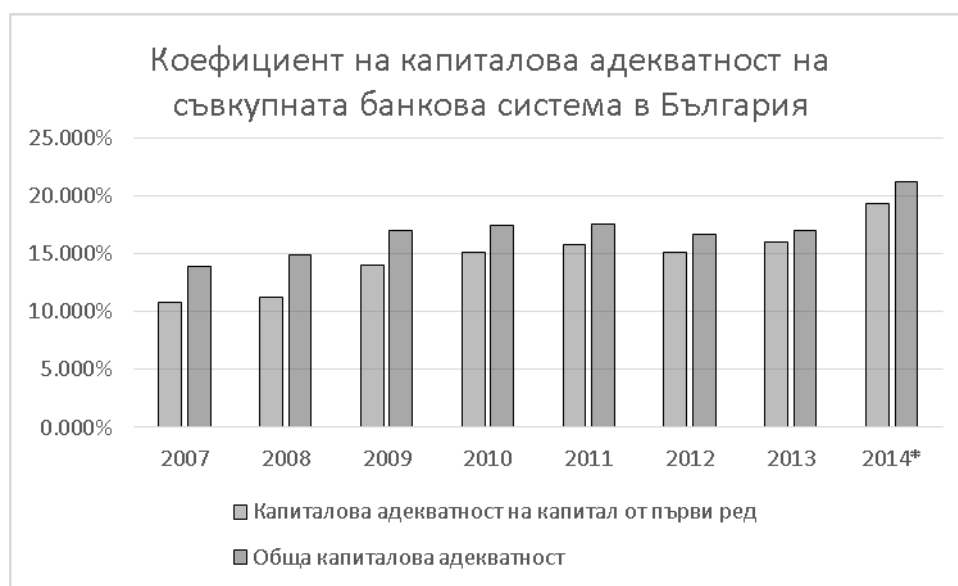
В Таблица 1, са представени пресметнатите стойности на коефициента за капиталова адекватност на капитала от първи ред и на сборния капитал (първи + втори ред), за цялата банкова система в България:

Таблица 1. Коефициенти на капиталова адекватност
- за капитал от първи ред и общ капитал.

Година	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Капитал от първи ред	10.832%	11.203%	14.029%	15.156%	15.728%	15.133%	16.009%	19.32%
Общ капитал (първи + втори ред)	13.86%	14.93%	17.04%	17.39%	17.55%	16.64%	16.97%	21.17%

Източник: Обработени данни от European Banking Authority (<http://www.eba.europa.eu/>) и БНБ

В графичен вид измененията в коефициента на капиталова адекватност за цялостната банкова система в България под влиянието на ГФК са видими на Фигура 1.

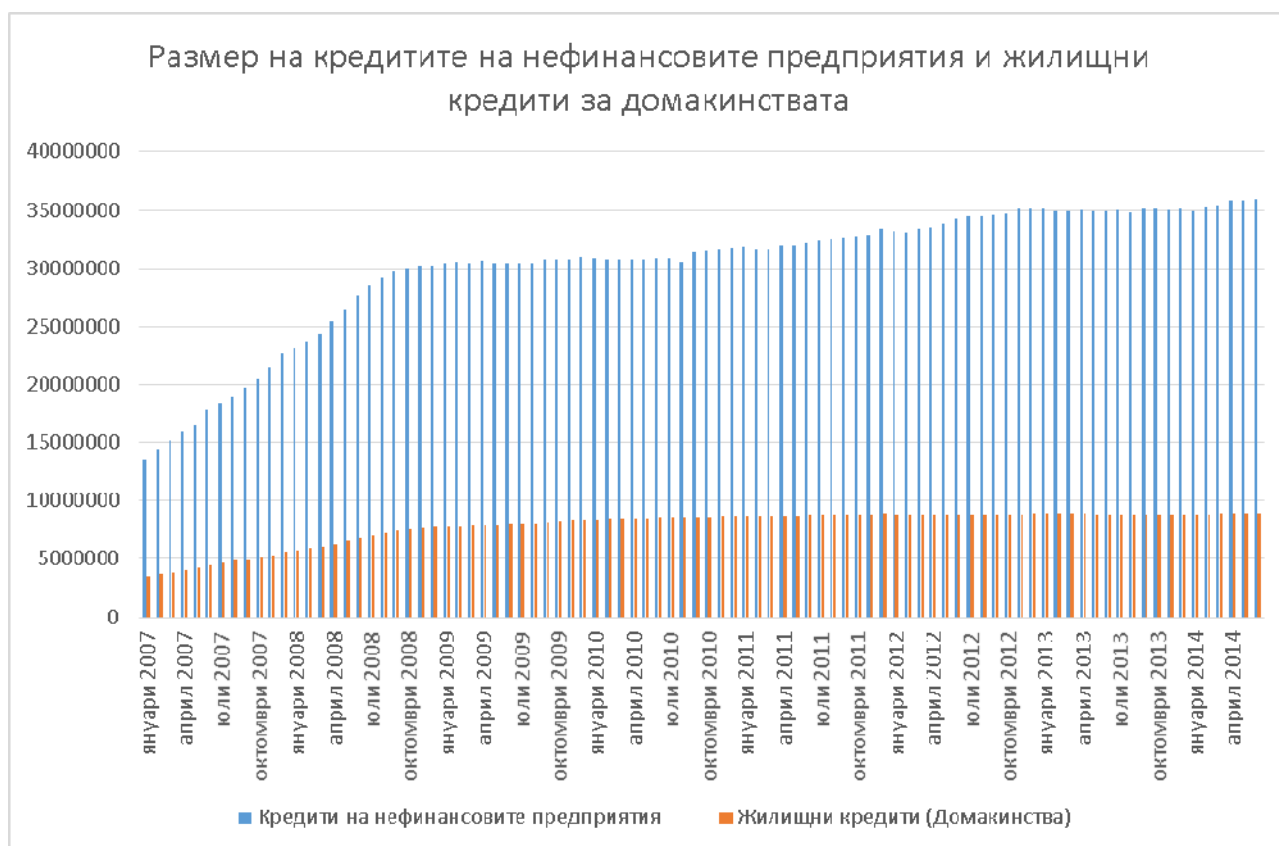

Фигура 1. Графично представяне на изменението на коефициентите на капиталова адекватност на съвкупната банкова система в България.

Източник : обработени данни от European Banking Authority (<http://www.eba.europa.eu/>) и БНБ

Визирайки упоменатия задължителен под от 12%, през времето на кризата забелязваме тенденция на стремително увеличение на процентната стойност и на двата варианта на съотношението. Новините за настъпването на сътресения във финансовите сектори на засегнатите през 2007 г. държави упражняват дисциплинарен ефект върху българските агенти, което най-вероятно е причината за консолидацията на висококачествен, ликвиден капитал в подготовка за посрещане на евентуален системен шок през 2008 г. Изменението на капиталовия портфейл на банките се движи в явна посока – към преференция на бързоликвидни активи пред по-дългосрочни инструменти. Това се подкрепя и от процесът на увеличение на процентното съдържание на капитала от първи ред в общото количество регулативен капитал достига своя пик, стабилизирайки се на нива от 94% през юни, 2014. В началото на разглеждания период се наблюдава тенденция за постоянно увеличение в темпа на кредитирането, както в раздела на нефинансовите предприятия, така и в този на жилищните кредити, което очертава ненарушена кредитна дейност по две от основните кредитни линии на банките – бизнеса и домакинствата. Тук следва да се отчетат и външни фактори, които афектират темпа на кредитната експанзия през 2007 г. – приемането на България за страна членка на Европейския съюз, което нормативно „отваря“ европейските пазари за банковите агенти; от друга страна присъствието на голям процент чуждестранни капитали в българските банки е митигиращ ефект при настъпващата криза.

Фигура 2 представя данни за кредитирането на нефинансовите предприятия и жилищните кредити на домакинствата.

Фигура 2. Размер на кредитите на нефинансовите предприятия и размер на жилищните кредити, 2007-2014г. (в хил. лв).

Източник: Статистика на БНБ

Акумулирането на HQLA (high-quality liquid assets) в очакване на стрес заради Глобалната финансова криза не става основание за сътресения в гладкото извършване на основните функции на банковата система през 2007г. Забавяне в темпа на кредитната експанзия забелязваме едва през 2008г., когато кризата се разразява с пълна сила. Съдейки по разглежданите данни можем да заключим две основни неща :

- 1) българският финансов сектор, в лицето на банките, „усеща“ кризата едва в средата на 2008 г.;
- 2) съществува определен „лаг“ в реакцията на банковата система спрямо кризата, съдейки по нивата на капиталовата адекватност.

Ако приемем, че банките, бидейки рационални икономически агенти в среда на свободен пазар, и вземем предвид обременеността им като специфични финансови институции, реагират на кризисната ситуация чрез създаване на буферен капацитет от бързоликвидни средства срещу предстоящ период на стрес (следвайки насоките по Базел II), то би следвало в рамките на 2007-2008 да наблюдаваме рязко повишение в коефициента на капиталова адекватност на капитала от първи ред. Реалният „скок“ в това направление се проявява едва през периода 2008-2009, когато коефициентът надхвърля 14% при предишни нива от близо 11%. За сравнение, стойността му от 2007 до 2008г. се променя с едва забележимите 0.5%. Този феномен може да се тълкува многозначно – или като подценяване на сътресенията от страна на банковите мениджъри, или като специфика на ГФК, която

се проявява на българска почва и засяга банковата система едва през 2008 г. Интересен е и фактът за продължилото нарастване на коефициента за капиталова адекватност, който се задържа на нива, много по-високи от повечето държави-членки на ЕС, и далеч над минималния праг. В контекста на ГФК това може да говори за наличие на кризисна памет и презастраховане. Неминуемо, ефектите от банковата паника от лятото на 2014 ще окажат допълнителен ефект в тази насока. Процесът говори и за пренастройване на портфейлите на българските банки – съставна част от коефициента за капиталова адекватност са рисково-претеглените активи. Пренасочването към активи, оценени с по-ниска рискова тежест, намаля знаменателя на съотношението, което автоматично завишава показателите, които разглеждаме. Данните за забавянето на темпа на кредитирането на нефинансови предприятия и домакинства допълват тази теза, тъй като по Базел II рисковата тежест на корпоративните дългове се класифицира като 100%, а тази целевите ипотечни кредити като 50%-70% (в зависимост от финансирането)[2]. - т.е. наблюдава се реструктуриране на банковите портфейли към различни, по-нискорискови инструменти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На макроикономическо ниво, на база разгледаните процеси и зависимости, може да се твърди, че реструктурирането на банковите портфейли резултира в забавен темп на кредитиране за реалния сектор. А от там и в занижаване на инвестициите, с потенциал за допринесен ефект в ущърб на достигане на потенциалния БВП в последвалите кризисни години. Продължаващият процес алармира още и за прехвърляне на известна тежест от финансовия към реалния сектор, под натиск на Глобалната финансова криза. Обновяването на капиталовата класификация и методологията на рисковото претегляне на банковите активи, адресирано в новата рамка на Базел III, които следва да бъдат интегрирани до 2019г., ще допринесат за по-фината настройка на измерителите, и респективно – за по-ясно открояване на процесите във финансовата система.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Basel Committee on Banking Supervision, “Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems”, rev June, 2011, BIS
- [2]. Наредба 8 на Българската народна банка за капиталовите буфери, обн. В ДВ бр.40, 13 май, 2014г.
- [3]. Данни от БНБ
- [4]. Данни от Bank for International Settlements www.bis.org
- [5]. Данни от European Banking Authority www.eba.europa.eu
- [6]. Basel Committee on Banking Supervision, “Basel II Framework”

За контакти:

докторант Елизар Станев, Факултет „Бизнес и мениджмънт“, катедра „Икономика“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, тел. 0887 033986, e-mail: eastanev@uni-ruse.bg